

ПРЕТПИСНИЦА

Миленко Стојичић

ТЕКСТИРАЊЕ БАЊАЛУКЕ

Избирљивим читаоцима најљепшу реченицу, у коју се, као у свилу, ушушкао град, написао је Давид Албахари у посвети романа *Цинк* приређивачу темата: „У Бањој Луци, као у Јерусалему, један део времена увек стоји...” Реченица написана Албахаријевом руком у касарни „Козара”, који је у термалним изворима Шехера лијечио реуму, „зарађену” на обуци. Реченица је прекаљена у термалној води и записана жуљевитом руком војника Албахарија, рукометаша у војничком тиму...

Међу најпознатијим неимарима-градитељима Бањалуке од папира, ријечи и реченица („виђено и доживљено повјерили папиру”, како пише Мато Џаја) су двојица који нису Бањалучани: Евлија Челебија (1611 – 1682), турски путописац, и Проспер Мериме, француски књижевник (*Prosper Mérimée*, 1803 – 1870, аутор *Коломбе* и *Кармен*)... Град у имену Бањалука први пут је рођен у објави, листару времена, у првородном листу-повељи угарског краља Владислава II – „Упутство хрватско– угарског краља Владислава”) од 6. фебруара 1494, у којој се спомиње име бановог замјеника, каштелана Бањалуке: „...банови замјеници у истој утврди, Јурај Микулачић у

Бањалуци, други Јурај де Мунзент у Врбасу, Тома Хорват у истом Врбасу...”

У бројчанику историје „стarih времена” наводимо неколико датума уграђених у темеље „куле памћења” о постању града. Праву „форму” Бањалука је добила у вријеме турске окупације, 1527; Ферхат-паша је оснивач Бањалуке, која постаје и главни град пашалука 1553. (и то остаје до 1639), па становнике султан Мурат ослобађа свих пореза; путописац Челебија посјетио је Бањалуку у њеном успону, 1660. године... Аустроугарске чете два пута нападају и улазе у град, 1688. и 1737; град погађају пожари, хара куга (1732) – умрло 7000 људи, живи јели мртве... У Бањалуку почетком прољећа 1851. улазе Крајишници, за вријеме операције Омер-паше Латаса против босанских феудалаца, који су одбијали султанове реформе; Омер-паша преузима град у марту 1851; за вријеме Латаса, Бањалука „слаби”, стагнира у развоју... Године 1866. успостављена телеграфска веза са Сарајевом; отворене су Католичка школа (1859) и Српска основна школа (1864), те Руждија, средња школа за све конфесије; 1866. отворена Српско-православна богословија, у којој је, као наставник и управитељ, радио Васо Пелагић; у бањалучким дућанима могу се купити и којекакве „бечке ситнарије”, пише Иван Кукуљевић 1857. године; поред увођења поште и телеграфа, у периоду 1850 – 1875. отворене су конзуларне агенције, прорадила пруга Бања Лука – Добрљан... Експлодирао народни бунт против дотрајале турске власти и звеке тешких кметских ланаца, букнуо устанак у јулу 1875, француски новинар Шарл Иријарт пише о владавини турског терора у граду („нико се не усуђује на цести нити шапта-ти”)... Босанско-херцеговачки устанак (1875) изазва пажњу у европској јавности (дипломатији, поготово); на Берлинском конгресу (1878) повјерено је Аустро-Угарској да окупира Босну и „среди прилике”; у граду пожари, убиства, страх... Након окупације отворене су државне основне и средње школе; Бањалука је постала средиште среза 1. септембра 1879. Прва штампарија отворена 1886, болница 1879, а водовод изграђен 1907. и 1908. Доласком траписта у Бањалуку, „долази” и индустрија: траписти граде велики млин и малу хидроцентралу, производе и граду продају сир и електричну енергију...

Нећемо стићи да пером стргамо паучину заборава са свих имена „градитеља” Бањалуке, неимара мистрије од калема и пера. Изблиједили су многи бањалучки „састави” у жутилу пролазности, у туршији времена. Међу њима су и мистификатори! Евлија Челебија зна гачан број липа у Бањалуци и неких „рајских птица” (сјени-

це и друге), а први бањалучки „писац” је Бехремефендија. Челебија, рођен у Цариграду, био је хафиз („носио” у глави напамет научен *Куран*). Од забиљешки на путовањима настало је његово чувено дјело *Сијахатнама*, у десет књига. У четвртном свеску описана су путовања и у Бањалуку (1660. и 1664)... Челебија је, у делиријуму, под „ударом” инспирације, путописну реченицу „прешио” и пустио у њу мало лирске крви; кројачку иглу забо је и сакрио у сочну бањалучку трешњу од 8 грама („ни у Перзији им прилике нема”). Попут Меримеа, и Челебија је распојасаног калема у хроници, као да је „пао с трешње”! Ипак, циједио је у „мастионицу” слатку крв „вавилонске трешње” надуте у његовим устима гладним маште. Глад очију нема! Фес путописца Евлије Челебије попут трешње израња из тијеста и тма прошлости. Подригујући преједен бањалучким трешањама, просврдлио је калемом-харбијом тефтер *Сејахатнаме* (1660), кумовао имену града, наводећи воду на турски млин: „Бања вели се латински *илица*, а пошто је изван овога шехера повише башта једна илица, прозва се Бањом, а када се, касније, под крај тога времена, основао један град у равници, назва се *Лука*, а касније народ спојио једно с другим и прозва се Бањалука...” Не „фермајући” Челебију, Вук Караџић је накривио фес, подигао кеву увис као да кврцка у небо и, не трепнувши, именовано град: „Бајна Лука, град и варош у Босни, на води Врбас.” Рус Гиљфердинг, дипломата, зналац граматике и уживалац вотке, пукао је из оловке, рушећи и Челебијину и Вукову Бањалуку: „Правилније писати Бању Луку него Бањалуку, јер Босанци деклинирају оба дијела имена овога града. Име града не води поријекло од 'бање', како народ каже, него од придјева 'бански' који је постао од именице 'бан', као придјев 'кнежевски' од 'кнез'!” Стојан Бијелић, паметар, писац, публициста, „први бањалучки ватрогасац”, затукао је калем царског повјереника Челебије, истресајући трине и кучине из *Сејхатнаме*. Полемичким пламеном са језика опрљео је и лингвисту Александра Белића, уведећи „душу” као лингвистичку мјерицу: „Нисам ја чобанче које неког странца 'лажира' како је Бањалуку сазидео један богати стари краљ у златно старо доба, кад су краве имале златне рогове! Али, није им (странцима) ни замјерити, кад данас наш најпознатији филолог, доктор Александар Белић, у своме *Речнику српској језика* истиче као правило о писању имена мјеста са два дијела: „Треба писати Бањалука а може ваљати и у Бања Луци.” Наш нешколован сељак као чувар наше народне индивидуалности, никада се неће у своме говору повести за школованим људима и филозофима па рећи: 'у Бања Луци'. Он говори како је чуо од својих старих, на пр.:

’Пошао један из Бање Луке а други у Бању Луку па се сусрели пред Бањом Луком.”

Писци и писари, у пустим листарима и листинама, подизали су град небу под облаке и чардаке. Чешагијом пролазности са писаних зидина града састругано је много слово, отпала скрама и жбука реченица. Иван Кукуљевић Сакцински, загорио као ракијски котао, намигнуо је, заврнуо и омрсио брке „мушком” причом: „Магнет су двије дјевојке, једна Туркиња и друга ђаурка, што стоје у служби лијепе Виде...” Господин Шарл Иријарт (Charles Yriarte), публициста, књижевник и цртач, уредник *Le Monde illustre*, боравио је у Бањалуци (кад је букнуо устанак 1875) петнаест дана из нимало романтичних разлога: мисионарио, „крстарио градом у свим правцима”, скупљао податке политичке и војне природе међу „сумњичавим и фанатичним становништвом”. Иријарт, агент! Ипак, у биљежници је, на тренутке, разблажио бескрвни, ледени стил „агент-

Хотел „Палас”
у Бањалуци

ског” извјештаја ведријим, еластичнијим реченицама – прогледнуо је и оком путописца. По повратку у Француску објавио је књигу *Босна и Херцеговина – (Устјанак 1875 – 1876)*. Бањалука је у седмом поглављу књиге. Егзотичнији град видимо на његовом цртежу „Поглед на Бањалуку” („La Vue de Bajnaluka”) из којег је Алфонс Доде „сукао” мотиве за роман *Краљеви у изнансџиву*. Тако се и Доде, као „почасни грађанин”, провукао кроз капију града! И путописац, Хамбуржанин, Ами Буе (Ami Boue, члан Царске академије у Бечу, полиглота, доктор медицине, геолог, географ, етнограф) словарио је о Бањалуци, граду шверцера сваке феле. Заузет сумњивим типовима једва да је путописним оком видио и запамтио „кожара, који је крај Врбаса, туцао шишарке у ступи за туцање”. Ко о чему, Буе о боровим шишаркама! Прећуткује да анонимни кожар туцане борове шишарке продаје власнику творнице лосиона „Pino silvestre”! Шверцовало се, писао је Буе, воском, медом, катраном, усољеним

кријевима (од којих се праве музички инструменти). Највише се исплатило трговати пијавицама (пијавица, двије форинте и двадесет крајцера, пет франака и осамдесет пет септима). Умјесто аркадичних мотива града Буе је у мастионицу и путописанку припуштао пијавице. Ипак, на тренутак, као да замеће траг, разгрнуо је оловком „крај пун чари и дивне свјезине, и живописно дно долине”, тек толико да срсне орах, загрисе шљиву или откине грану винове лозе!... Господин Пјер Мулен (Pierre-Jules Moulin), дипломата од каријере (пао у Солуну као „жртва фанатизма”), вјешто је маскирао дипломатску прозу у којој се причитава да је шверцом, сјечом и препродајом шума, управљао главом и брадом Топал Осман-паша, у чијем је санцаку бањалучком, 1867, „у базену рјечице Украине”, обаљено 51.699 „стабала лијепих димензија”! То је, иронично ће Мулен, „уносна операција огољавања земље”. (Ето откуд паши толике паре проћердане у коцкарници цетињског хотела „Локанда”, о чему Зуко Џумхур и Момо Капор пишу у роману *Зелена чоја Монџенејра!*)

Путописац Вијале де Сомијера, зачудо, није видио Србе у Бањалуци, чуо их је: „Српски језик је богат, лаконичан, снажан и складан. Он пристаје подједнако у устима оба пола и употребљава се подједнако срећно за опјевавање сласти љубави као и великих подвига и крвавих трофеја бога Марса. Једном рјечју то је језик хероја исто толико колико и језик говорника...” Већ споменути Александар Гиљфердинг, пијан „па руски”, врлудао је бањалучким улицама, подбачајући се оловком. Каква је Бањалука у привиду пијанства? „Дужег и ужег града ја нисам у свијету видио.” Госпођа Мол Холбах убризгала је крв женске душевности у артерије причице о граду, „гдје жене носе тако лијепе златне или сребрне украсе”. Хенрик Рајнер загледао је путописним оком у флору и фауну града: „Сјеновито мјесто с бујном вегенатацијом. Нашао сам ту расцвјеталих ружа. Има овдје Рудолфова сјеница и лозова сјеница. Ту су биљке што те преносе на најтоплији југ. Ситни гримизни цвјетови броћике, гранчице вебрињака, цвјетнате главице ситних бијелих црномодро исјевканих цвјетова лиснате дјетелине, мирисави цвјетови скрижалине, четињасти класови кресца...” Милена Мразовић, списатељица племићке крви (Мразовићи од Мразовца), свршена ученица будимпештанског института за дјевојке, дошла је у Бањалуку на гиздавом коњу арапске пасмине са пријатељицом Аугустом Бок, сликарком. Милена је записивала реченице изгубљене у времену и простору, натопљене ваздухом, сунцем, вртлогом мириса и текућом воде: „Горњи шехер се стиднуо с једне и с друге стране Врбаса,

док над њим стрше високе романтичне клисуре обрасле красним зеленилом и шумским цвијећем. Срси те пролазе када из оне висине погледаш брзи зеленкасто-сиви Врбас..”

Када би из мезара устао „краљевски подофицир аустријски и потоњи сераскер отомански, Михајло-Мића, Омер-паша Латас, задовољио би се својом књижевном личном картом, славом лика и дјела. Неким писцима удијелио би велику синекуру у дукатима; својатали су га као свог Латаса! Али, ни „цигли дукат” не би добио Фра Јукић који је опривчавање збитија са Латасом назвао „смијешним догађајем”: „Познато је да је Омер-паша Турчином постао овдје, год. 1828. То је много Бањалучане пржило...” Цјепидлака Андрић, пажљиво је мјерио на вршку пера свако грам-словце, скривен у рову аутопоетике: „У скраћеној и магловитој перспективи све то данас изгледа бледо и нестварно, као удешено само за то да послужи добром свршетку тешке приче.” Андрићев Омерпаша је „то данас звучи невероватно и шаљиво... радио око стокe”. Из књишке измаглице израћао је Латас, најамник „код трговца Алијаге Бојића”. Код Јукића и Сијарића, међутим, нема трага најамнику и трговацу. Ако су њих двојица оловком оштрили Омерпашину сабљу, Андрић му је пером шиљио оловку хвалећи „његову вештину цртања”. Сијарић је окцем пера видио како је „једна Аустријанка овдје изубила сина, којег народна пјесма назива Ошпергон”. Ферхат-паша од мајке је за сина тражио „три товара блага и по врху три литре бисера”: „Али је Ошпергона опет изгубила, јер је овај, кад је видио да је његова мајка порушила и своју цркву да би паши у Бањалуци саградила џамију, умро од туге.” У Бањалуци (око Бањалукe) погубљен је и везир Алипаша Сточевић, доведен „на магарцу, главе окренуте репу”. „А убица је био Омерпаша Латас.”, пише „бритко” Сијарић. „Паша смрти” још једном је Бањалуку завио у црно.

О једном покушају убиства у бањалучком парку дојавио је реченицама, „улицама дјетињства” Јан Беран, књижевник и реди-тељ: „Уоколо Кочићевог споменика била је окупљена маса људи. Набацивши му око врата челично уже, везано за камион, усташе су настојале да га оборе. Возило је бректало, точкови клизили по шљунку, људи у црним униформама викали и псовали, а сви су погледи били подигнути према бронзаном лику крајишког трибуна и писца. Упркос свему, само се нагео, као да је закоракнуо са свога високог постаментa и кажипрст испружене руке био му је још више усправљен према земљи... Камион поново снажно забрeкта, уже се напе као да ће пући, али се споменик шкрипећи само незнатно

помјери. Од превеликог оптерећења мотор се угаси. Услиједи краткотрајан мук. 'Држи се, Петре', завика глас из масе..."

У првој бањалучкој библиотеци 1630. године написан је текст на арапском језику вакуфнаме Мевли Хусамудина Бошњака, у форми књижице од 11 страница, димензија 10x10 центиметара, писаних „веома лијепим и високим стилем”, писмом калиграфски исписаних „несх”. Листови су прошарани црвеним и црним тачкицама и миришу на туш и црвено мастило. На листовима су била имена потписника, свједока чина „завијештаја часних књига”, маја мјесеца 1630. Записничар је био пјесник Мухамед Неркеси (зато су многи погрешно вакуфнаму приписали Неркесијевом корпусу). Било је 100 завијештаних књига у 83 свеска, из различитих наука. ... У тексту вакуфнаме наведене су и ријечи које су славиле књигу и читање: „Добротвор условљава да се особита пажња посвети чувању књига часних, како оне не би дошле у руке неодговорних лица. Затим условљава да се књиге не дају ником изван града. Књига се може позајмити неком и изван града, али уз већи залог и уз поузданог јамца...”

Лаже, паралаже, каже, досјетнице

О име града огријешили су се многи! Вук је двогрешан у *Српском рјечнику*: „Бања Лука и Бајна Лука”! Вук, притајени писац, лијепо је гријешо, љешкарио и раскевао се у књижевности баш у имену града! Као да у погрешном двоимену сакрива град од урока природе (земљотреса) или од неког ноћног, пријеког, непозваног госта! А било их је ко пљеве! И заиста, гледећи с другог краја оловке, историја града је – збир хистерија, лажи и гријехова! Тобож се заклињући архивама као светим кућама, Андрић је продао читаоцу цвеке под бисере, наводећи га да шпарта троименим градом: „Чуо у Бања-Луци... На Ферхадпашиној џамији у Бањалуци... Прешао је убрзо у Бању Луку.” Је ли Андрић тајио или заборавио у којем граду је примио Награду „Давид Штрбац” 1957. године?! Петер Хандке, приученик српског језика, гријешо је у ријечима посвете на књизи „Кроз села”: „Петер Хандке, Бана Лука, 16. окт. 1998.” У Бањалуку, „град паркова”, долазио је у сумрак, како се повјерио своме листару. Њега и његовог сапутника преварило је сумрачно предвечерје; привидјели су град „који једног од нас подсјећа на Баден код Беча а другог на Баден Баден”. Признао је: „По киши, увече, шетамо градом...” Шта је у кишној, магловитој вечери могао да види до бањалучки

плочник „као у Бадену, или као у Елмсхорну“! Ето Бањалуке у кишној вечери, „широм Балкана позната по својој пјешачкој зони“. Тако је Хандке записао у магловите биљешке и „слагао“ колик’ одавде до Баден Бадена, Беча и Елмсхорна! Другом приликом, октобра 1999, поново је дошао да се пробуди из пријашње вечерње, кишне Бањалуке: „Желио бих да видим, да упознам град, планине, ријеку Врбас, све, све, нисам видио Врбас...”

Многи су се, до миле воље, „нагријешили” над Бањалуком. Међу њима и географ Бодран. У његовом *Ошћем географском рјечнику* Бањалука се смирила „на граници Далмације, на ријеци Цетини, недалеко од истоименог језера, на десет миља од Сплита“! Бодран научну жеђ утолио испијајући Врбас надушак! Врбас је поново „пресушио” у фантазмагоричном географикону земљопица Бујеа. „Препливавајући” ријеке у Босни (Сава, Босна, Дрина) „утушио” се у Врбасу називајући га Дунавом! А Пјер Ларус, у мераклијско-пјанском заносу, назвао ријеку – Вербас! Књига-свезналица и данас влажна и надута од дивље, зелене врбаске воде која ваља дрвље и камење Ларусовом реченицом!

У размаштавању, довиђању и домишљању Бањалуке највише је *просјерисао* француски писац Проспер Мериме! „Просперитетни Мериме” је у Паризу табанао Бањалуком а у предвечерје, на обали Сене-Врбаса, пискарао мистификацију *Гусле (La guzla)*! Један од највећих „лажаца” у књижевности није крио: на перу је „изаткао” књигу јер је „слабо стајао са новцем” и да би се „наругао локалној боји у коју смо били пуном снагом упрегнути око оне Христове године 1827”. *Гусле* су, према пишчевом признању, најбрже написана књига у историји књижевности! Писац славне *Коломбе* лажирану књигу *Гусле* и пријатељу Пушкину је маскирао ријечима: „Први извор ми је била мала брошура једног конзула у Бањој Луци!”

Пјесник Никола Шоп у Бањалуци је похађао ниже гимназијске разреде... Шоп је 22. септембра 1974. из постеле на писаћој машини гвозденим шипкама причвршћеној изнад кревета писао професору Мати Џаји писмо на жутом папиру „прохујале садашњости”. На писменом сентименталном путовању у Бањалуку Шоп је застао у дворишту старе гимназије, хватајући мјесец у зјеницу киклопског ока школског далекозора: „И ја сад чујем себе како се пењем на минарет џамије Ферхадије и проматрам одозго ближњи околиш и тамо ону тржницу на којој хлапе свјежим црвенилом располовљене лубенице, док око њих мирно дјелује свјежа брашненост скромних диња”...

Из Валеријеве машине, парке за писање „одзвања” име – „Гутенберг у Бањалуци”, Коља Мићевић, пјесник и преводилац, мештар, вјештар и маштар бањалучких графичара из златног времена олова, хороскопског врача, гимнастичара, миљеника француских бесмртника. Био је и остао предсједник „Републике Штампарије”, са „министрима” оловне индустрије, „црним умјетницима”: Антоном Верхасом, Бошком Котарашем, Ловцем, Фућом, Паном, Ивом, Јовом, Десимиром и Гојом. Сви они били су љубавници чудовишне њемачке графичке баханткиње, фројлан „Cilnder Hajdelberg”, која у штампарском „оргазму” рокће, гута и рига оловна слова. У центру штампарског царства је Коља, физичар и метафизичар! (Приређивач овог темата присуствовао је невјероватном открићу под његовим штампарским жезлом – чину кружног савијања оловне жиле, оловног лука од Валеријевих слова куцаних на машини!... Коља прича, сједећи у штампарији на трonoшцу око „стола” од округлог пања, графичког олтара: „Ја, стојећи у овој штампарији, у ствари, покушавам да схватим да имам један други дом, то је дом ове штампарије гдје постоје и музика и форме и слова на којима почива све! Провео сам пуно, пуно сати у штампарији, и тако сам научио тај посао, схватио да постоји звук олова, једна од најчудеснијих музика. Кад тишина завлада у штампарији, кад се радници замисле и раде свој посао, онда се чује звук тих сложених оловних линија. Тај звук ствара једну врсту кише! То је прекрасна, невјероватна музика!...”

... Кишова књижевна вече у Бањалуци, у Дому културе. Одбио је да путује аутобусом. „У возу ми је место увек резервисано!”, рекао је организатору вечери (Сеаду Садићу) пред „сентиментално путовање” у Бањалуку. Запамћене су и Кишове ријечи на бањалучкој жељезничкој станици: „То је и моја жељезничка станица! Онда сам дошао са оцем, а сада се враћам сам!” ... Приређивач је у архиви минијатурне подрумске „библиотеке” бањалучке жељезничке станице пронашао раскупусани примјерак *Реда вожње*... аутора Едуарда Киша, надинспектора при министарству жељезница, пишчевог оца, васкрслог на листовима књига у Едуарда Сама, „генијалног младића”, „вундеркинга”, „песника и пијанице”. У браздама и лејама *Реда вожње*..., у снопљу стрелица, гроздовима зареза и тачака Бањалука је била непогрешиво одређена у чворишту бјелосвјетских стаза и богаза, у дубокој мрежи путева који су водили у град и изводили из њега, у једначини путева и у фантастичном бројчанику града: „Бањалука (Град) 1, Бањалука (Предграђе) 108, Суња 376, 377, 379, 386, Бања Слатина 378, Бањалука (Град)-Бањалука (Предграђе)-

Краљев Друм...” Овај прецизно удешени путни ланац, витица свије-на око града (у којем је Син имао књижевно вече) урешен је и зановијетним бројчаним метафорама: „0/2/10/0/0/0/д/... /д/д/0/...” Ручом надинспектора Едуарда Киша и Бањалука је на(д)грађена у свом „родослову”. Треба, на крају, споменути и име крунског свједока, Шашића, нестора бањалучких жељезничара, који ми је, из подрума бањалучке Жељезничке станице, прокријумчарио *Ред вожње...*

Данас: писци, волонтери у књижевности

Данас писци у Бањалуци размишљају да се јавно самопрогласе непостојећим и „неважећим”! Боље и то, него да нас „институције” прогласе „опстојећим”! Такозвани „књижевни живот” у Бањалуци је, заправо, „приживот”, преживљавање којим се поноси „биро-кратија бирократије”! Годинама су писци, некада најсвјеснији дио народа (што рекли марксисте), несвјесни у несвијести, волонтери у књижевности, који резигнирано чекају „исправу” – да, заиста (не) постоје!

У главном граду Републике Српске, поново се, по ко зна по који пут, шушка – о усвојеном Закону о ауторским правима (хonorарима), на примјер, о издавачкој дјелатности, о наградама, манифестацијама, о самосталним умјетницима...

„Надлежни органи” сваке године успјешно, према „заузетим ставовима” – не доносе законе који би вратили достојанство књижевности, књизи и писцу! А писци – „револуционарно ћуте”, задовољавајући се огрисцима јабуке културе коју једу „комесари духа” (што рекао Киш). У излозима бањалучких књижара и нађе се по који „бестселер”, али зато нема мјеста за књиге бањалучких писаца, којих, формално-правно – нема!...

Неколико година Град Бањалука је „помагао” раст књижевности и урастање писаца у саме себе донацијама-дотацијама (суфинансијама) довољним да се штампају корице књиге! (На конкурс за нове књиге углавном је бриљирала Комисија, чији чланови су, изгледа, у дјетињству плашени књигама! У Комисији – ниједног књижевника, а ранг-листу „доносе” рачуновође и други „естетичари”! Писци и књиге „превиђени” су и у предвиђеним конкурсима Министарства просвјете и културе „за суфинансирање издавачке дјелатности”! (Стотине рукописа из РС а фонд „мршав” – тридесетак-четрдесет хиљада КМ! (Због „паралелних односа” – један члан комисије је из Београда!)...

Издавачке куће – још једна (не)весела прича! У њима је „социјализам са књижевним ликом” (ликом књижевника, дакле)! До дана данашњег никаква ревизија није утврдила – имамо ли штампарије или издавачке куће?! Какве уговоре писци потписују? (Хипносови листови!) Номинално, имамо неколико издавачких кућа („далеко ти лијепа издавачка кућа”): Завод за уџбенике и наставна средства”, Задужбина „Петар Кочић”, „Бесједа”, „Арт-принт”, „Графид”, „Библионер”, „ГрафоМарк”, „Романов”... Номинално! Књижевници су поништени и у „издавачким кућама”! Нико их, дакле, не „ферма”! Књижевници објављују књиге о своме трошку, или о трошку добростојећих новчаника најближе родбине! Нема (више) ни промоција! Ако и има покоји „државни писац” – прикривен је у државним јаслама, док се јасле не преврну! Имамо Удружење издавача и књижара (?) а немамо Удружење књижевника (пригасило се већ неколико година)! Имамо предсједника непостојећег Удружења! Једна борхесовска „маштарија”!... Медији, принтани и електронски, протјерали су „лијепу књижевност”! (У недјељним издањима новина нема мјеста за причу, пјесму, приказ...) Писаца нема ни у смртваницама! (Немају спонзора ни у смрти!) Кога још брига за те тамо књижевнике!

Новине и телевизија имају паметнија посла од рендања воде књижевности!...

Књижевни часописи (*Пушеви*, *Књижевник*, *Крајина*, *Равена...*) финансирају се средствима – „на добровољној основи”! Штампачу се у новчаницима чланова редакције! Хонорари сарадницима – примјерак-два часописа!

Књижевне везе са Београдом – „паралелне везе” (тешко објашњиве и за математичара Кирола)! Књижевне везе са Сарајевом – дејтонске, папирнате... Ми смо Сарајеву „из виђења непознати”! (Погледати новије бх-антологије!)

Писци у Бањалуци сањају да се „специјални, паралелни односи” замијене „социјалним односима”! (Плаћено здравствено, пензионо, комунално...)

У школским програмима живи су само – мртви писци! Савремена књижевност, данашњи писци – нека попрочекају!

(Савремена) књижевност на факултету – „затворена”! Студенти више активни политички него сексуално и литерарно!